

NULAZ ERRAITEN DUZU...

J. D. J. Salaberry mauletar famatuaren izkiribuen artean, bere billoba Henri Forel jaunak arkitutako goren mailako olerkia.

Nulaz erraiten duzu
Maite naizula ni?
Korthe egiten zaude
Zu beste orori.
Enezazula trunpa,
Mintza zite larkiri;
Esperantxa falsurik
Ez eman nihuri.

Aiei! Aiei!
Hau da doloria!
Bi maite uken eta
Ez jakin zuin haita;
Batak dizu xapela
Bestiak boneta,
Xapelduntto hura da
Oi! ene bihotza.

Lumarik ederrena
Paluñak buztanin,
Maitia etzuntudan
Ikusi aspaldin;
Gaiatz eta egunaz
Ba zintut saietsin;
Maitia, enaiteke
Debeia zurekin.

Xori papogorriak
Tristerik kantatzen,
Gaiatzko alojia
Kanpoan xerkatzen;
Ni ere gis-berian
Nuzu edireiten,
Maitiak ezpaderait
Bortha idokiten.

Orai zireia jiten
Gaiardi onduan?
Iratzarririk nintzan
Eta zu goguan;
Enzuten dudanian
Zure boza kanpuan
Ohetik jeiki eta
Jarten niz leihuan.

Gora dago leizarra,
Gorago izarra;
Aspaldi du, maitia,
Ikus'etzutudala;
Jin zatzkit ikustera
Ardura ardura,
Eginen ba dut ere
Oi! ene malhurra.

BIZKAITARRA

Iretargi barriak
Eztauko argirik
Ez gauberdiko
Eguski otzak.
Berorik
Ezta egongo
Bizkai maitea
Iños penadu
Bagarik.

Alan diragutsue
Gabriel Arestik.

I

Orienteko perlea
Nobia neurea
Biotzeko puskea
Melitxu maitea
Non da zure legea
Ta karidadea
Eukizu piedadea
Egin mesedea.

2

Guraso biak jaio jatzuzan
Leongo erreñu zarrean
Eta ezenduan euskeraz eiten
Ikasi txiki denporan
Difñotsudana eztozulako
Entendietan arean
Lastima andia egin jatana
Arimearen barruan.

3

Melitxu Basurtuko
Piko meladua.
Mesperu ustel gozoa
Sagar eztsua
Laster izango zaraz
Neugaz ezkondua
Neure bizi lekua
Ezta komentua.

4

Zabal zabalik dago zeruko
Bentana ikaragarria
Ikusi neban ordutik zeure
Arpegi zoragarria
Neska galanta zuk dirudizu
Paradisuko txoria
Uxala itsutu egingo banintz
Ezpadifñotsut egia.

5

Kantadu gura deutsut
 Amabi bertsotan
 Euskotar neska batek
 Zer egindu eustan
 Ene biotza orduan
 Erdibitu jatan
 Ikasi neban ondo
 Dolorea zer zan.

6

Neuk artu neban txiki denporan
 Euskerearen gauzea
 Euskaldun utsa izango zala
 Artuko neban andrea
 Bere zanetan zan korriduko
 Garbia geure errazea
 Mutil txikerra izan da beti
 Bastante zentzunbagea.

7

Nire apelliduak
 Ninduen arrotu
 Aresti Segurola
 Orreikaz itsutu
 Gizonen tonterriak
 Milla itxura ditu
 Baña apelliduenak
 Gustiak bentzidu.

8

Neure semeak ezebelako
 Ifios eukingo lotsea
 Erdal izen bat eroateko
 Egin neban promesea
 Aberriaren altara otzean
 Emoten neban mezea
 Jangoiko todo poderosoa
 Izanik gure errazea.

9

Arakatu nebazan
 Bilboko kaleak
 Eta Bizkai gustiko
 Baserri maiteak
 Mandadurik bialdu
 Eneutsan neskeak
 Kontestaduten eustan
 Ezetz gisajeak.

10

Emengo jente gastea dala
 Basozale amorratua
 Badakit ondo eztaukazuna
 Ezelan bere aztua
 Esan deustazu askotan dala
 Apezifio ori tontua
 Eneuke esango izan nintzala
 Egun areitan listua.

11

Denpora eder bategaz
 Udagoiengan
 Urbira gindoiazan
 Urriko bostean
 Kotxea jente alaiaz
 Beterik egoan
 Baña lupua nintzan
 Ni bakartadean.

12

Andikan ona pasadu diraz
 Zoritxarreko lau urte
 Tristura andia emon deustenak
 Eta alegrantza bapere
 An ezagutu neban neskea
 Bai azartuko nintzake
 Orain esaten bildur barikan
 Apur bat nebala maite.

Akerraren gurea
Auntza tapetea
Gizonaren biotzak
Bear dau andrea
Autortuko deustazu
Errua maitea
Agaz ibiltekoa
Ezala nirea.

Neska polita zan a benetan
Tximifoiaren lerdena
Christian Diorrek sedaz jantzita
Ikusten jako bustana
Esperantza bat jatan kabidu
Gitzi poztu ninduana
Egunen baten geldituteko
Zorionez alarguna.

Bizimodu tristea
Daroe gizonak
Enbreri eskuz lotuta
Goikoak emonak
Zeuen eskuetik
Eskapetan danak
Errezibitan dituz
Ene zorionak.

Andratxu arek eukiten eban
Ulle bellegi lastoa
Eta begiak azulak
Zelan balira itsasoa
Kolare orreik orain nastuta
Badirudie ostoa
Arbolatikan udazkenean
Lurrean jausitakoa.

Etse bateko zan alabea
Iñor badago aberatsa
Zaspi giltzagaz gordeta eukana
Bankuan diru mataza
Danok dakigu zidar artean
Arkituten dana satsa
Onegaitikan etorkizuna
Presentadu jatan gatxa.

Mandadua bialdu
Neutsan zoritxarrez
Zergaitik kontestadu
Egin eustan baietz
Agaz gelditu nintzan
Azegaria lez
Musturra pasmaduta
Ta lepoa aldrebes.

Zerua goian ta lurra bean
Ori zan ene ondasuna
Pobrero jaio banintzan bere
Enas iñoren zorduna
Eskeindu jakon gorputz fuerte
Sufriduten ekiana [bat
Eta ezer barik eskatu barik
Arima bat fededuna.

Gorengo esperantzea
Eraz galdu neban
Arima penau batek
Desegindu eustan
Aldarriz kantatuaz
Domu Santueta
Zeruetan eztala
(Enperadorikan?).

Baña gizonen alanberrak
 Asko nindun arduratu
 Zergaitik gure sufrimentuak
 Etxakuzan akabadu
 Jangoiko fuerte amoroso bat
 Zeruan dogun paradu
 Egun danetan trankil ta umillak
 Areri egiteko erregu.

Umanidadeari
 Fabore emoteko
 Semea prestau nintzan
 Gure Euskalerriko
 Ainbeste borondate
 Nebala eukiko
 Zelan nire odola
 Agaiti emoteko.

Egondu nintzan ordu luzeak
 Euskal libruen ganean
 Izakerea berbakuntzea
 Geureak estudietan
 Eskribidurik egoan dana
 Legidu eneban artean
 Eneban sartu ago mingots au
 Euskaldun lagun artean.

Neure fede sendoa
 Neutsan ofrezidu
 Penak eta gloriak
 Eiteko partidu
 Obra miragarria
 Gura neban sortu
 Euskaldun jenteari
 Lurra makiñatu.

Etxeko alaba gustiak ondo
 Dakiez gure barriak
 Plaza gizonak eztireala
 Etxeko jaun egokiak
 Bolatokian galdu egiten
 Badiraz postura andiak
 Eskaratzean eztireala
 Prijiduten aragiak.

Euskalerra maitea
 Bolatokia zan
 Eta neure fedea
 Posturak zirean
 Gizon andi gustiak
 Amaitu dira alan
 Itoten direala
 Berakatx zopetan.

Nire biotzak ulertu eban
 Egun aretan ederto
 Zergaitik neska buru bako arek
 Tratau ninduan ain txarto
 Pentsadu eban dirurik baga
 Enebala maitatuko
 Euskaldunaren Jangoiko altuak
 Urrezko ipurdia dauko.

Neure amodioa
 Probadutearren
 Bear nebazan itzi
 Al baño lasterren
 Nire pentsamentuak
 Eta oindikarren
 Nire ukaerea
 Ezteust parkatuten.

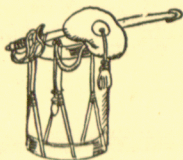
Gaztelu atako torre fuerteak
 Lurrera jausi zirean
 Neure fedea zarateagaz
 Deungaro apurtu jatan
 Zeru gorena urraturikan
 Ekatz amorratuetan
 Zelango negar malko mingotsak
 Begiok busti ebezan.

Utsik gelditu nintzan
 Munduan errege
 Eneunkala barruan
 Kezkarik bapere
 Zelan elai alaia
 Galtzadetan libre
 Afrikarantza doian
 Usoa legetxe.

Parkatu istazu nobia maitea
 Zeu ezagutu baño len
 Enbren atzetik modu gatxean
 Arin banintzan ibilten
 Arito itsuak arroken kontra
 Adarrak dauz apurtuten
 Eta gizonak bere griñea
 Tristurazko sabel baten.

Oneik bertso tristeok
 Abendu onetan
 Erdotar neska batek
 Aditu eutsazan
 Gabriel Arestiri
 Ulertu barikan
 Neskari galantenak
 Amelia Esteban.

G. ARESTI.

EMAZTEKI BAT ENE BIZIAN...

Giza-seme guziek ezagutu diau gure bizian emazteki baten itxura: gure Ama'ren itxura. Batzuk eta bestek, haurretik gizon adineraino haunditu arau, beti hobekiago, beti barnago, beti osokiago... zilatu izan diau emazteki horren itxura... Nola ene bizian ene Ama'ren itxura sartu izan den eta nola ezagutu izan dutan haunditu arau, ber denboran haren amodioa ene izaiteari untsa josirik senditzen nuela: hori duk "poematxo" hunen muina, mamia eta iturria, gure izkuntzako hitzetan ene bihotzak bere maneran kantatua!

I

Uano haurra nintzelarik
Bospasei urte, eniakikek xuxen erran...
Udako atsalde eder batean
Beroak samin joiten beitzuen
Otteka mindabilen, haurra jostetan.
Eta ikusi nikan pentze ordokian,
Putzundeko pentze hertsian
Belarka ari ziren hiru gizonen ondotik
Emazteki bat
Belar undarren biltzen.

Otteka, haur bat jostetan
Putzundeko pentze ordokian
Eta emazteki ttipi bat
Belar undarren biltzen
Denborarik galdu gabe
Hiru gizonen ondotik:
Xapela buruan
Bokanesa lepoan
Izerdi trenpan.

Putzundeko pentze maxelan
Haur bat irriz jostetan
Otteen ondotik arranguran;
Eta hiru gizon serioski lanean
Belarra airatuz xixpen puntan;
Eta emazteki bat heien ondotik
Belar undarren biltzen
Ez hainbeste xahar
Ez hainbeste gazte
Bena anitz akitua
Lanak eta penek higatua.

Hiru gizon azkar:
Gazteena orgen gainean;
Beste biak, zoin erneago, sahetsetarik
Xixpatraka belar emaiten
Eta beti, heien ondotik,
Emazteki ttipi hura:
Xapela buruan
Bokanesa lepoan
Izerdi trenpan
Belar undarren biltzen.

Oroitzen nuk, emazteki horri
"Ama"
Nakola oihu egiten,
Gizon bati "Aita"
Beste bati "Ellande"
Eta beste batzueri "Piarraño", "Anbroxi..."
Erraiten nioten bezala,
Ezpeinakien zendako!
Ezpeinakien zer gisaz!

Oroitzen nuk, emazteki horri
"Ama"
Nakola beti erraiten,
Zuhaitz bati "haritza..."
Xakur bati "Llabri..."
Behi bati "Adar-xaala..."
Erraiten nioten bezala,
Ezpeinakien zendako!
Ezpeinakien zer gisaz!
Alta senditzen nikan etzela arras berdin.

Iruzkia mendi haundien gibelean
Gorde orduko
Belarrak bildu zireztean.
Arrestelia bizkarrean,
Urrats pizu batean,
"Ama" jin zitziakan ondoraino
Eta hartu eskutik:
"Hea haugi etxerat" erranez.

Otteak utzi nintikan
Amarekin etxerat joaiteko;
Amaren eskuan
Ene esku ttipiaren ezartzeko.
Etxerat abian ginelarik
Ene begi ttipiekin
Petigora behatu niokan
Amaren harpegi eztiari:
Xapela kendua zikan
Eta biloak ziozkan kopetaraino eroriak.
Ordian, lehen aldikotz
Ohartu nindukan Amaren begieri:
Bi begi argi,
Zeruko urdina beno urdinago.
Oh... lehen aldikotz
Ohartu nindukan Amaren ezpaineri:
Bi ezpain gorri,
Udako beroa beno beroago,
Eta biloek doi bat kukuturik
Bi beharri ñimiño
Bat zoin bestia beno ederrago.

2

Gaztarorat doi-doia heldua
Etxetik joan behartu izan zitziakan eskoletarat,
Diotenaz gain oraiko mendean
Eztela jakitaterik gabe ibili behar.

Utzi nintikan ene etxeakoak:
Ene Aita xaharra nigarretan,
Lagundu beinindien bideberriko xeheletaraino.
Lagundu ixil-ixila bideberriraino
Bihotzean gordez bere pena izigarria.
Ene Aita gaixoa, bere gizon bihotzarekin

Iduri hetsia eta hain beitzien zabala!
Iduri gogor eta hain beitzien beroa!
Aitaren bihotza bere semeentzat!
Aitaren bihotza bere umeentzat!
Bere beso idorretan finki tinkatu beinindien:
"Izan untsa, Mañex", erranez...
Eta egon beitzen bide gainean luzaz
Pauxaldeko bixkarrean
Ni arrunt gorde artino.
Utzi nikan bide gainean nigarretan
Lur huntako egoitzan
Gehiago besarkaturen ezdutan...
Lur huntako egoitzan
Gure alorretan lurrarekin borroka,
Gure Ostogian ot'epiten,
Etxondoko bazterretan dailuka
Gehiago ikusiren ezdutan...
Lur huntako egoitzan
Zonbeit ilabete etxetik urrun egon onduan
Gibelerat itzuliko nizan aldi guziez
Supazter xokoan, beroki
Gehiago elektaturen ezdutan...
Ene Aita gaixoa!
Ene Aita maitea!

Utzi nintikan ene etxeokak:
Ene Ama akitua nigarretan
Sukalde barnean
Ezpeitzuen ene laguntzeko kuraierik.
Utzi ixil-ixila sukalde barnean...
Pott bat emanik ezpainetan
Ur benedikatuaz kurutzearen seinalea
Kopetan markaturik:
"Kasu bide hoitan minartu gabe", erranez,
Eta bere nigarrez ene begiak garbituz...
Ene Ama gaixoa, bere emazte bihotzarekin
Deneri zabaldua eta hainbeste nihauri!
Deneri emana eta hainbeste nihauri!
Amaren bihotza bere semeentzat!
Amaren bihotza bere umeentzat!
Gau eta egun ene altxatzeko
Dena arrangura, dena nahigabe;
Gau eta egun ene hazteko

Dena urrats, dena esku-ukaldi
Lokartu orduko berriz jeiki behar;
Holaxet egun batetik besterat
Gauik ezagutu gabe...
Enetzat higatu dien bihotza!
Eta ni, haur ezazola, jakin ukan banu!
Bainan nola zer nezaken konpreni
Ama batek bere haurrarentzat
Duen Amodioan?
Betidanik betikotzat
Bere bihotzean maite ninduen
Ene Ama gaixoa!
Ene Ama maitea!

Amaren ezagutzeko
Nolazpeit konprenitzeko
Behartu izan zitziakan
Etxekoak utzirik
Ene sor-herritik urrundu
Kanpotiarren amodio hotza senditu
Eta, erran-zaharrak dion bezala,
Kanpoko salda jastatu.

Amaren altzotik urrunduz geroztik
Zonbeit denboraren buruan
Gau batez bakarrik nindagola
Gogo ilun gaueko ilunpe beltzean
Ikusi nikan, ezpeinakike zer nola esplika
Aments batean bezala
Emazteki bat
Lehenago, haurrean, Putzundeko pentzean
Belar undarren biltzen
Ikusi nuen emazteki hura ber-bera.

Ene aintzinean xutik ziaukan.
Haren aintzinean xutik nindaukan.
Bere bi begiez ene bi begietan so egiten ziakan.
Ene bi begiez bere bi begietan so egiten niokan.
Eta biak ginauzkan gure bi begiez elgarri so:
Iduri elgar nihundik ezin ezagut,
Iduri elgar nihundik ezin konpreni.

Ene aintzinean xutik ziaukan.
Beraren aintzinean xutik nindaukan.

Eta biak ginauzkan gure bi begiez elgarri so.
Oh... Emaztekiaren begietan
Miraila batean bezala
Ene bi begiak ikusi nintikan:
Bi begi argi
Zeruko urdina beno urdinago;
Berdin-berdina, ene begietan
Miraila batean bezala
Emaztekiak bere bi begiak ikusi zitezkan:
Bi begi argi
Zeruko urdina beno urdinago.
Emaztekiaren ondoraino hurrandu nindukan
Ezpainak ezarri haren ezpainenetan
Ene ondoraino hurrandurik
Ene ezpainenetan senditu nintikan emaztekiaren ezpainak
Uda beroa beno beroago
Elgarren ondoraino hurrandurik
Ezpainak ezpainenetan
Bere ezpainenetan senditu zizkekan emaztekiak ene ezpainak
Uda beroa beno beroago.

Orduan jatzartu bezala nindukan
Ezagutu beinuen lehengo emaztekoa
Erran niokan:
"ENE AMA"
Oihartzunak ihardesten duen bezala
Ene Amak ihardetsi ziaukan:
"ENE HAURRA".

3

Gaua argitu zukan enetzat
Eta bihotzean sartu bozkarioa
Undarrean ezagutu beinuen
Kaskoz bezala bihotzez
"NOR" zen
Lehengo emazteki akitu hura:
ENE AMA!

Orduan bihotzeko bozkarioak
Jauziarazi ziaukan nigarra burrustan
Begietan gaindika.
Amak besoetan hartu nindikan
Lehengo denboretan bezala,

Iratze metatik erortzen nintzelarik.
Bere altzoan pausatu zikan
Ene gazte gorputz gordina,
Bularren kontra tinkatu
Ene buru iluna;
Bere hatsaz berotu
Ene harpegi hoztua
Eta bere begiez xukatu
Ene begi bustiak...

Nigar egin nikan
Burrustan nigar egin bozkarioz
Gau hartan ezagutu beinuen
Eta betikotz ezagutu eta konprenitu
Lehengo emazteki ttipito hura
Ene Ama dela
Eta ni haren Haurra
Haren sabeletik sortu umea
Haren haragitik moldatu haragia
Haren odoletik hazi odola.

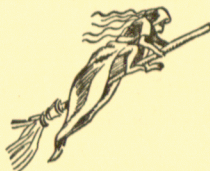
Zonbeit urteen buruan
Ene etxondorat
Itzuli nintzan batez...
Negua zukan: denbora ilun
Mendi kasko, landa eta alorrak...
Elurraren pean.
Biloa xurritua, matelak ximel
Eriak iddor, zainak esku gainean ageri...
Ene Ama hatzeman nikan
Supazter xokoan
Su haundi baten aintzinean
Berotzen ari.
Lehengo Ama
Betiko Ama:
Bi begi argi
Zeruko urdina beno urdinago;
Bi ezpain gorri
Udako beroa beno beroago;
Bi beharri ttipi
Bat zoin bestia beno ederrago
Bilo petan gorderik.
Eta bihotz bat!

Nihungo gazte batena beno gazteago
Egiazko amodioz gauditua
Amodio fresko batez beti ereberritua
Amodiozko iturri freskoa
AMAREN BIHOTZA!

Parise'n

1958'ko Urriaren 2'an

ARNAUD ERDOZAINCY ETCHART

Atzerriko neskatilla

(Das Mädchen aus der Fremde)

Aran baten, artzain-artean,
Agertzen zan urte-berriz,
Lehengo larratxoriekin,
Neska bat, ederra guztiz.

Ez zan aran hartan jaioa,
Iñork ez zekin nongo zen,
Galtzen ziran haren oiñatzak,
Neskak aldegin ondoren.

Haren ondoan pozez zegon
Biotz oro irigia;
Andraurenak urrundu arren
Lasaitasun larregia.

Ba zekarzkin lore eta frutu
Beste lur batek emanak,
Beste eguzki batek ondurik,
Izadi obe batenak.

Bakoitzi zerbait zemakion,
Nori frutu, nori lore;
Doaiturik zijoan etxera,
Naiz mutiko, naiz agure.

Arrotz denak ongi-etorri
Zitun; baiñan maitariei
Zemakien emai onena:
Lili ederrenak haiei.

Erri-min

(Sehnsucht)

Laño otzak estalitako
Ibar honen zolatik
Irtetzeko ba nu bide,
Zer poza neduke nik!
Muño ederrik han dakust,
Beti gazte eta musker!
Baldin egorik ba neuka,
Egaz joan neinte laster.

Zeru-bake gozo baten
Harmonia ba dantzut,
Aize ariñak dakarren
Balsamua sendi dut,
Osto illunen artetik
Irriz urre-frutuak...
Han loratzen den lorerik
Ez du ozten Neguak.

Zein den eder ibiltzea
Han, beti eguzkitan,
Aizea zein freskagarri
dela gaillur haietan!
Baiñan ez nau uzten joaten
Artean den ibaiak,
Ur gora ozena gatik
Ditut biotz-ezbaia.

Ontzi bat dakust zabuka,
Ez, oi! ontzi-maixurik.
—Biotz euki! Utz ezbaia!
Velak arima bat dik.
Siñets ezak, ausart adi,
Naiz jainkoak ez berma:
Mirazko Errira soilki
Mira batek arama.

FRIEDRICH VON SCHILLER

(J. Mirande'k itzulirik)